

NEB - GRADE XII

2081 (2024)

अनिवार्य नेपाली

(नयाँ पाठ्यक्रम)

(रजिस्ट्रेशन नम्बरका सुरुका दुई अङ्क ७८, ७९ र ८० भएका साधारण धारतर्फका नियमित तथा गेण्डबुद्धि परीक्षार्थीहरूका लागि मात्र)

विद्यार्थीहरूले सकेसम्म आफ्नै शब्दमा उत्तर दिनुपर्ने छ । दायाँ किनारामा दिइएको अङ्कले पूर्णाङ्क जनाउँदछ ।

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

१. दिइएको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरूको अक्षर संरचना देखाई अक्षर सङ्ख्यासमेत देखाउनुहोस् : [३]
नेपालको सर्वाङ्गीण विकासका लागि नेपाली साधनस्रोतमा उद्योग खोल्नुपर्छ । त्यस्ता उद्योगबाट उत्पादित सामान मात्रै हामीले यत्रतत्र निर्यात गर्न सक्छौं भन्ने ज्ञान प्राप्त भयो ।
२. दिइएको अनुच्छेदलाई शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् : [३]
शीबनारान पम्प्यताको मर्यादा राख्थे आफ्नो घरमा आउने मानिसलाई स्वागत र सत्कार गर्ने बानी भएकाले उनले साथी को पनि सत्कार गरे ।
३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [२]
(क) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा पारिभाषिक शब्द र एउटा अनुकरणात्मक शब्द पहिचान गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
नयाँ संविधान जारी भएपछि त्यसअनुसार पुराना ऐन पनि फटाफट संशोधन हुँदै छन् । कानुनी राज र विधिको शासन भएन भने शासनप्रतिको जनताको विश्वास हवातै घट्छ ।
(ख) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा उखान र एउटा टुक्का पहिचान गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :
कोरोना जस्तो भाइरसको आक्रमणमा परी कैयौं मान्छेले जिम्नो टोकेपछि अगुल्टाले हानेको कुकुर बिजुली चमिकँदा तर्सिन्छ भने भैं हामी सामान्य ज्वरो र रुघाखोकीमा पनि तर्सिने भइसकेका छौं । हुन त कोरोनाले ग्रस्त बनाएकालाई आफू नमरी स्वर्ग देखिंदैन भने जस्तै विश्वास नहोला तर पनि महामारी र सङ्क्रामक रोगका बारेमा सबैले कान ठाडो पार्नु नै पर्छ ।
४. दिइएको अनुच्छेदमा रेखाङ्कन गरिएका शब्दहरूको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : [३]
तपाईंले मलाई बोलाउनुभएको सुनेको भए म पहिले नै यहाँ आउने थिएँ । नसुनेकाले दिदीको घर गएको हुँ । अब ढिलै भए पनि केही बेर बसेर कुराकानी गरौंला, हुन्न र ?
५. तलको अनुच्छेदबाट दुईओटा तत्सम र दुईओटा आगन्तुक शब्द पहिचान गरी लेख्नुहोस् : [२]
यस पटक श्रीपञ्चमी र प्रणय दिवस एकैदिन परेका थिए । त्यसो भए पनि केटाकेटी कलेजमा

क्रमशः

पूजामा जानुपर्छ भन्दै घरबाट मोटरसाइकल लिएर पार्क र रेस्टुरेन्टतिर गएको भने सुनिएन । यो सकारात्मक कुरा हो ।

६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [३]

(क) दिइएको अनुच्छेदबाट तीनओटा उपसर्ग व्युत्पन्न र तीनओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी तिनको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :

नेपालको संविधानले हामी सबै नागरिकलाई बोल्ने स्वतन्त्रता प्रदान गरेको छ । जनताले सुयोग्य प्रतिनिधि छानेर मत दिने अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानमा नागरिकका मौलिक हकको संरक्षणको कानुनी दायित्व राज्यलाई दिइएको छ ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदबाट तीनओटा समस्त शब्द र तीनओटा द्वित्व व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी समस्त शब्दको विग्रह र द्वित्व शब्दको निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् :

ससाना बालबालिकाले आफ्नो कर्तव्य पूरा गरेका छन् । ठुलुला महर्षि पनि वनबास गएर चित्तशुद्धिमा रमाएका छन् । हरदिन लोभलालचमा फस्ने मानिसले समाजमा घरेघर ठड्याएर भैँभगडा निम्त्याएको भेटिन्छ ।

७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [४]

(क) रेखाङ्कित शब्दहरूको कारक पहिचान गरी लेख्नुहोस् :

दाजु पोखरादेखि बसबाट आउनुभयो । उहाँले भाइलाई सुन्तला दिनुभयो । आफ्नै खेतबारीमा फलेका सुन्तला उपहार पाउँदा भाइ 'मल्ल प'यो । हामीले पनि आफ्नो खेतबारीलाई मलिलो बनाउनुपर्छ र ठाउँअनुसारको उत्पादन गर्नुपर्छ ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदमा दिइएका वाक्यहरूलाई बहुवचनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

म यसपालि मुक्तिनाथ घुम्न जान्छु । म त्यहाँको प्राकृतिक र सांस्कृतिक सौन्दर्यको आनन्द लिन्छु । म त्यहाँ पाइने वनस्पतिका बारेमा जानकारी लिन्छु । म चार दिनको यात्रापछि घर फर्कन्छु ।

८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [४]

(क) पूर्ण वर्तमान कालका फरक फरक क्रियापद प्रयोग गरी चार वाक्यमा पढेको कुनै पाठको वर्णन गर्नुहोस् ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदका वाक्यहरूलाई करणमा परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् :

ऊ कहिल्यै गृहकार्य गर्दैन । उसको त्यो बानी धेरैलाई मन पर्दैन । ऊ धेरैको नजरमा राम्रो छैन । शिक्षकले उसलाई माया गर्नुहुन्न ।

९. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [४]

(क) दिइएको अनुच्छेदमा रहेका चारओटा सरल वाक्यलाई एउटै वाक्यमा संश्लेषण गर्नुहोस् :

हामी नेपाली परिश्रमी छौं । हामी स्वाभिमानी र इमानदार छौं । हामी आत्मनिर्भर हुन चाहन्छौं । हामी आफ्नो देश आफै बनाउँछौं ।

(ख) दिइएका वाक्यहरूलाई प्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

उमेशले देशको अवस्था सुधार्ने चाहना रहेको कुरा साथीसँग गर्‍यो । त्यसका लागि विदेशी

भूमि छाडेर नेपाल आउने प्रसङ्ग उसले कोट्टयायो । उमेशको कुराले साथीले पनि अब आफू पासपोर्टको लाइन नबस्ने कुरा गन्यो । उमेशले अब आफू नेपालकै सेवामा समर्पित हुने बतायो ।

१०. दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [५]

लोकतन्त्र र मानव अधिकार एउटै सिक्काका दुईओटा पाटा हुन् । मानव अधिकार नभएको लोकतन्त्र अपाङ्ग हुन्छ भने लोकतन्त्र नभएको मानव अधिकार फोस्रो नारा मात्र हुन्छ । मानवले मानव अधिकार केवल लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा मात्र पाउन सक्छन् । मानव अधिकारको प्रत्याभूति केवल लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाले मात्र दिन सक्छ । प्रत्येक नागरिकको आधारभूत मानव अधिकारको प्रत्याभूति लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाको पहिलो सर्त हो । यस्ता अधिकारलाई जनताका मौलिक अधिकार भनिन्छ । कानुनले सम्पूर्ण नागरिकमाथि क्षेत्र, वर्ण, जात, धर्म लिङ्ग विचार वा यस्तै अन्य कुनै कारणले विभेद नगरी सबै जनतालाई समान व्यवहार गर्छ । विचार र अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, विना हात-हतियार शान्तिपूर्ण भेला हुने स्वतन्त्रता, सङ्घ संस्था खोल्ने स्वतन्त्रता, मुलुकभर आवत जावत गर्ने र बसोबास गर्ने स्वतन्त्रता कुनै पेसा रोजागर, उद्योग/व्यापार गर्ने जस्ता स्वतन्त्रताका हक अधिकारहरू लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा जनतालाई दिइएका हुन्छन् । छापाखाना र प्रकाशनसम्बन्धी अधिकार, सूचना प्राप्त गर्ने अधिकार सम्पत्ति आर्जन गर्ने, भोग गर्ने र बेचबिखन गर्ने अधिकार, आफ्नो भाषा, लिपि र संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धन गर्ने अधिकार पनि जनताले पाउनुपर्ने अधिकार हुन् । धर्मसम्बन्धी हक, शोषण विरुद्धको हक र संवैधानिक उपचारको हकसम्बन्धी अधिकार पनि लोकतन्त्रमा जनताले प्राप्त गरेका हुन्छन् । लोकतान्त्रिक मुलुकमा जनताले यी आधारभूत मानव अधिकारको प्रत्याभूति गरेका हुन्छन् र त्यो प्रत्याभूति देशको मूल कानुन वा संविधानमा नै प्रष्टसँग उल्लेख गरिएको हुन्छ ।

प्रश्नहरू :

- (क) लोकतन्त्र र मानव अधिकारबिच कस्तो सम्बन्ध हुन्छ ?
- (ख) लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाको पहिलो सर्त के हो ?
- (ग) लोकतन्त्रमा जनताले कुन कुन क्षेत्रमा स्वतन्त्रता पाएका हुन्छन् ?
- (घ) जनताले लोकतन्त्रमा पाउनुपर्ने अधिकार के के हुन् ?
- (ङ) लोकतान्त्रिक मुलुकमा मानव अधिकारको प्रत्याभूति कसरी गरिएको हुन्छ ?

११. दिइएको अनुच्छेद पढी मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् र एकतृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : [२+३]

सूचना र प्रविधिको विकास भएसँगै मानव जीवनलाई धेरै सहज र सजिलो भएको छ । यसले सबैभन्दा मुख्य कुरा समय र भौतिक दूरीलाई मेटाउँदै छ । यसबाट शिक्षा, सिप, ज्ञान र सूचना आदानप्रदान गर्न अति नै सजिलो भएको छ । विश्वभरि फैलिएको ज्ञानको भण्डारका रूपमा रहेका पुस्तक, पत्रिका आदिलाई क्षणभरमै हेर्न, पढ्न, छान्न र सुन्न सम्भव भएको छ । यसले यातायातमा हुने खर्च र समयलाई बचाएको छ । कसैले व्यक्त गरेका विचार वा सन्देश तुरुन्तै विश्वभरि फैलाउन सकिने भएको छ । यसैका माध्यमबाट उद्योगी र व्यवसायीहरूले आफ्नो

उत्पादन विश्वबजारमा पुर्‍याउन थालेका छन् । प्रविधिकै माध्यमबाट घरमै बसीबसी ग्राहकले खाद्य पदार्थलगायत विविध सामान सहजै प्राप्त गर्न सक्छन् । कुनै पनि ठाउँमा बसेर विश्वका जुनसुकै सामान पनि खरिद गर्न सकिन्छ । सूचना र प्रविधिका प्रयोगबाट सरकारले जनतालाई प्रभावकारी सेवा द्रुत गतिमा दिन सक्छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, मनोरञ्जन, व्यापार, उद्योगधन्दा, राज्य व्यवस्थापन सुशासन, आमसञ्चार, मानव स्रोतको विकास योजना तर्जुमा आदि अनेकौं क्षेत्रमा सूचना र प्रविधिको प्रयोग गरी जनजीवनलाई सहज बनाउनेतर्फ उल्लेख्य उपलब्धि भएको पाइन्छ । सूचना र प्रविधिको सदुपयोगले मानव जीवनलाई सकारात्मक प्रभाव पार्दछ भने यसको दुरुपयोगले धेरै नकारात्मक असर पैदा गर्दछ ।

१२. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [४]

(क) युवाहरूको विदेश पलायन रोकन अपनाउनुपर्ने उपायहरूका बारेमा उल्लेख गर्दै गोरखापत्र राष्ट्रिय दैनिकका सम्पादकलाई चिठी लेख्नुहोस् । (मानौं तपाईंको नाम प्रकृति दाहाल हो ।)

(ख) विद्यालय व्यवस्थापन समितिले वार्षिकोत्सव मनाउन गरेको बैठकको निर्णय तयार गर्नुहोस् ।

१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [५]

(क) आफूसमेत सहभागी भएको शैक्षिक भ्रमणका कुराहरु समेटी १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार पार्नुहोस् । (मानौं तपाईंको विद्यालयको नाम भानुभक्त मावि र तपाईंको नाम साकार हो ।)

(ख) 'दैनिक उपभोग्य वस्तुमा मूल्यवृद्धिले पारेको असर' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नुहोस् ।

१४. कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : [४]

(क) मनैपछ्छ भने पनि पर पुगी मरौं
नभुक्ने यो हिमालमा किन भुकी मरौं ।

(ख) जीवन एउटा नटुङ्गिदो यात्रा रहेछ ।

१५. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : [४]

(क) दिइएको रिपोर्टाज अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

हामीले विकल्प खोज्नुपर्छ । सबैले उही काम गरेर हुँदैन । हाम्रा आवश्यकता असीमित छन् । तिनको परिपूर्तिका लागि विविधता आवश्यक हुन्छ तर नगर्नुभन्दा केही गर्नु राम्रो हो । 'देखासिकी गरी खा आरिसे मरी जा' भन्ने उखान पनि छ । जहाँसम्म हाम्रो जस्तो उद्योगको कुरा छ, त्यसमा भने अहिले कति पनि काम भएकै छैन । हामीले गरेका काम त हात्तीका मुखमा जिराजस्ता मात्रै हुन् । यस्ता हजारौं उद्योग हुनुपर्छ । केही कुरामा भने हामीले ध्यान दिनेपर्छ । पहिलो कुरा हो गुणस्तरमा सम्झौता गर्नुहुँदैन । दोस्रो कुरा स्वस्थ प्रतिस्पर्धा, सहकार्य र आदानप्रदानको संस्कृति बसाउनुपर्छ । त्यसो गर्न सके हामी जति उत्पादन त्यति धेरै फाइदाको अवस्थामा जान्छौं ।

प्रश्नहरू :

(अ) उत्पादनमा किन विकल्प खोज्नुपरेको हो ?

(आ) जति धेरै उत्पादन त्यति धेरै फाइदाको अवस्थामा पुग्ने उपाय के हो ?

(ख) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

अक्षता हेरे भैं पत्रिकाका फाइल हेर्दै हार्डिडिस्कमा राख्दै गर्न थाल्यो एन्टिभाइरस गोर्खे । आधारजति पुन्याएपछि राक्षसजस्तो घिनलाग्दो भाइरस भेट्यो । फोलाबाट खरानी निकाल्यो । मन्त्र फुकेर रेखा हाल्यो । त्यस भाइरसलाई उठाएर खरानीको घेरभित्र थेचायो । फेरि स्क्यान गर्न थाल्यो । स्क्यानिङ गर्न थालेपछि केही भाइरस भागेर कुनाकुनामा पस्दा रहेछन् । करिब एक लाख फाइल स्क्यान गरेपछि पाँचघरिका भाइरस भेट्यो ती भाइरसले लगभग चार सय फाइलमा सङ्क्रमण गरेका थिए । थुप्रै फाइल मर्मत भए मर्मत हुन नसकेकालाई एन्टिभाइरस गोर्खेले डिलिट गर्न सुझाव दियो । पेसलले 'ओ के' लेखेका ठाउँमा माउसको चुच्चो लगेर थिच्यो । भाइरसले बिगारेका र मर्मत हुन नसकेका फाइल जति स्यात्तै उडायो ।

प्रश्नहरू :

(अ) 'भाइरसलाई उठाएर खरानीको घेरभित्र थेचायो' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

(आ) गोर्खेले कम्प्युटरलाई भाइरसमुक्त बनाउनका लागि गरेका प्रयास के के हुन् ?

१६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

[४]

(क) "नारी सङ्घर्षका प्रतिमूर्ति हुन्" भन्ने भनाइप्रति तपाईंको प्रतिक्रिया के छ ? 'विरहिणी दमयन्ती' कथाका आधारमा लेख्नुहोस् ।

(ख) नेपालमा रहेका विविधतालाई पर्यटनमा कसरी उपयोग गर्न सकिन्छ ? 'नेपाली पहिचान' पाठका आधारमा आफ्ना तर्कहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१७. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

[८]

(क) 'एक चिहान' उपन्यासमा प्रस्तुत नेपाली सामाजिक अवस्थाको समीक्षा गर्नुहोस् ।

(ख) आमाको सपना के हो र त्यो कसरी पूरा हुन सक्छ ? 'आमाको सपना' कविताका आधारमा विवेचना गर्नुहोस् ।

१८. कुनै एक शीर्षकमा कम्तीमा २५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् :

[८]

(क) नेपालको जलसम्पदा र आर्थिक विकास

(ख) मेरो देश : मेरो पहिचान

(ग) जीवनमा शिक्षाको महत्त्व